
Dr Adam Lelonek
Fundacja «Centrum Badań Polska-Ukraina»

Wojna informacyjna, operacje informacyjne i psychologiczne: pojęcia, metody i zastosowanie

Artykuł traktuje o zagadnieniu wojny informacyjnej z wyodrębnieniem pojęć operacji informacyjnych i psychologicznych. Porusza także metody i zastosowanie powyższych działań we współczesnych warunkach międzynarodowych w zakresie militarnym oraz propagandowym. Zwrócona jest też szczególna uwaga na fakt, iż działania z obszaru wojny informacyjnej mają znacznie szerszy zasięg, niż działania stricte militarne, a działania w obszarze informacji wykraczają poza realizację zadań dyplomatycznych.

Słowa kluczowe: informacja, wojna informacyjna, operacje informacyjne, operacje psychologiczne, propaganda.

The article deals with the issue of information war, highlighting such terms as information and psychologic operations. The author presents the methods and application of these two kinds of activities in contemporary international relations for military and propaganda purposes. It is emphasised that operations within information war have a broader range than purely military actions, and that information-related operations develop further than just for carrying out diplomatic tasks.

Key words: Information, Information Warfare, Information Operations, Psychological Operations, Propaganda.

Prawdziwym celem wojny jest
umysł dowódcy wroga, a nie ciała
jego żołnierzy.

Basil Liddell Hart

Wprowadzenie

Współczesne środowisko międzynarodowe jest nie tylko bardziej złożone niż jeszcze ćwierćwiecze temu, o zimnej wojnie nie wspominając. Większa liczba centrów decyzyjnych, w tym wzrost roli aktorów

niepaństwowych, wraz z postępującą siecią współzależności w skali globalnej, rozwój technologiczny, nieustanne trwanie i zagrożenie konfliktami konwencjonalnymi, wzrost roli Internetu, terroryzm, problemy ekologiczne, socjalne, gospodarcze i demograficzne, rosnące ambicje mocarstw regionalnych, próbujących podważyć ład międzynarodowy, to tylko jedne z wielu elementów nowych uwarunkowań dla rywalizacji i wojen XXI wieku.

Co za tym idzie, zmienia się natura konfliktu. Modyfikacji ulega też ocena atrybutów potęgi graczy, gdyż konwencjonalne działania militarne są coraz trudniejsze i coraz bardziej kosztowne w dobie globalizacji. Można nawet zaryzykować twierdzenie, iż działania niejawne, związane ze współczesnym działaniem mocarstw i innych graczy w obszarze informacji podważają fundamenty porządku prawnomiędzynarodowego, a w dalszej kolejności stają się jednym z głównych elementów oddziaływania na dynamikę stosunków międzynarodowych.

Wojna informacyjna

Wojna informacyjna (*Information Warfare*, IW) określana jest jako: „działania podejmowane dla osiągnięcia przewagi informacyjnej poprzez wpływanie na informację przeciwnika, procesy oparte na przetwarzaniu informacji, systemy informacyjne¹ oraz sieci komputerowe przy jednoczesnej ochronie własnych informacji, procesów opartych na przetwarzaniu informacji, systemów informacyjnych oraz sieci komputerowych”². Atak na informację czy systemy informacyjne przeciwnika ma przede wszystkim osłabić jego wolę lub zdolność do prowadzenia walki. Stąd w arsenale IW są takie działania jak: zaprzeczanie, wykorzystywanie, zniekształcanie czy niszczenie informacji wroga czy jej funkcji³. Innymi

¹ Definiowane jako cała infrastruktura, organizacja, personel oraz komponenty odpowiedzialne za zbieranie, przetwarzanie, przechowywanie, przesyłanie, przedstawianie, rozpowszechnianie i działanie z informacją; *The Chairman of the Joint Chiefs of Staff Instruction*, CJCSI S-3210.01, 02 January 1996.

² Tamże; Federation of American Scientists, *Information Warfare*, [z:] <http://fas.org/spp/military/docops/defense/jwsp/jw04i.htm>, dostęp: 10.10.2015.

³ D.I. Grimes, J. Rawcliffe, J. Smith (red.), *Operational Law Handbook*, The Judge Advocate General's Legal Center and School-International and Operational Law Department, Charlottesville 2006, s.412; Zob.: J.I. Alger, *Introduction*, [w:] W. Schwartau, *Information warfare. Cyberterrorism: Protecting your personal security in the electronic age*, Thunder's Mouth Press, New York 1996, s.8-14; Zob.: B.C.Lewis, *Information Warfare*, Federation of American Scientists, [z:] <http://fas.org/irp/eprint/snyder/infowarfare.htm>, dostęp: 05.10.2015.

słowy wojna informacyjna to „każdy atak przeciwko systemowi informacyjnemu, niezależnie od wykorzystywanych metod i środków”⁴.

W. Schwartau opisuje trzy poziomy, na jakich może funkcjonować wojna informacyjna⁵:

1. Osobisty (Personal Information Warfare);
2. Korporacyjny (Corporate Information Warfare);
3. Globalny (Global Information Warfare).

Powyższy podział uzupełniony może zostać o dwie inne płaszczyzny: cywilną i militarną. Z punktu widzenia militarnego, w wojnie konwencjonalnej chodzi o zniszczenie lub osłabienie zasobów fizycznych przeciwnika. Celem wojny informacyjnej z punktu widzenia militarnego będzie natomiast atakowanie zasobów i infrastruktury przeciwnika, tzw. „miękkie ataki”, które nie przynoszą natychmiastowych rezultatów i nie zawsze są widoczne. Chodzi tu zarówno o ataki cybernetyczne, ale i szeroki aspekt narzędzi oddziaływania psychologicznego⁶.

Płaszczyzna cywilna związana jest z faktem, iż oddziaływania w obszarze informacyjnym mają kontekst społeczny. Wywodząc się z wojskowości, działania z zakresu wojny informacyjnej mają szerokie spektrum zastosowań, m.in. w: biznesie, finansach, technologii i nauce. Obejmują one również bezpieczeństwo pojedynczych jednostek i ich sferę aktywności na różnych szczeblach ich rozwoju czy interakcji ze społeczeństwem (preferencje, poglądy, kwestie finansowe, zainteresowania, aktywność w sieci, itp.). Wielowymiarowość IW stanowi więc o jej uniwersalności do adaptacji pod kątem różnych celów, motywów i założeń.

⁴ Tamże, s.412; W opinii większości badaczy nie ma jednej, właściwej definicji koncepcji wojny informacyjnej. Jak zauważa M. Libicki cała jej koncepcja wywodzi się z faktu, iż „znaczenie informacji i technologii informacyjnych nieustannie wzrasta z punktu widzenia bezpieczeństwa narodowego, ale i wojskowego. Według jej koncepcji, zaawansowany konflikt coraz bardziej charakteryzowany będzie jako rywalizacja o systemy informacyjne. Każda forma rywalizacji o kontrolę czy dominację w sferze informacji uważane są w zasadzie za jeden jej rodzaj, a techniki wojny informacyjnej postrzegane są jako aspekty tej samej dyscypliny. Ci, którzy opanują techniki wojny informacyjnej znajdują się w pozycji przewagi nad tymi, którzy tego nie dokonali. (...) Wojna informacyjna zdominuje bardziej tradycyjne, konwencjonalne formy wojny”; M. Libicki, *What is Information Warfare?*, National Defense University, Washington D.C. 1995, s.IX.

⁵ W. Schwartau, *Information Warfare, Chaos on the electronic superhighway*, Thunder's Mounth Press, New York 1994.

⁶ Zob.: R. Szafranski, *Neo-cortical warfare: The acme of skill?*, „Military Review”, Vol.LXXIV, No.11, November 1994, s.41-55.

Często też pojęcie IW używane jest zamiennie z wojną cybernetyczną, co jest nadmiernym uproszczeniem. B. Cronin i H. Crawford definiują ją również jako „wykryształowaną koncepcję wojny postindustrialnej”, która powstała w Pentagonie i instytucjach z nim powiązanych, a której celem jest zapewnienie przedłużenia amerykańskiej dominacji na świecie⁷. W ich ocenie jednak powinna ona zostać „wyzwolona” z konotacji *stricte* militarnych, gdyż jej działania wykraczają daleko poza wojskowość. Zwracają też uwagę, iż nie ogranicza się ona do stosowania wysokiej technologii, wręcz przeciwnie. Coraz większą rolę odgrywają w niej dziennikarze i media. Jakkolwiek propaganda i dezinformacja od dawna wchodzi w repertuar wojny konwencjonalnej, rozwój technologiczny i wzrost zależności od Internetu modyfikują podejście do tego zagadnienia i wymagają daleko idącego poziomu koordynacji działań, planowania i strategii⁸.

Wojna informacyjna sprowadza się więc do trzech płaszczyzn celów i związanych z nimi działań. Ilustruje to poniższa tabela.

Tabela 1. Wojna informacyjna

Cel	Działania
Zasoby fizyczne	Uszkodzenie lub zniszczenie systemów informacyjnych i komunikacji przeciwnika przy wykorzystaniu konwencjonalnych technik wojskowych.
Zasoby „miękkie”	Infiltracja, degradacja, niszczenie systemów informacyjnych; wykorzystanie zewnętrznych aktorów i skorumpowanych struktur wewnętrznych do łamania zabezpieczeń i osłabiania możliwości systemów informacyjnych przeciwnika, w tym także przy pomocy złośliwego oprogramowania.

⁷ B. Cronin, H. Crawford, *Information Warfare: Its Application in Military and Civilian Contexts*, „The Information Society”, Vol.15, No.4, Indiana University, Bloomington 1999, s.257.

⁸ Chodzi tu o uproszczenia, niedomówienia i wywoływanie zamieszania mogą stanowić skuteczniejszą broń niż fizyczne przechwytywanie danych, z racji konsekwencji społecznych. W tym kontekście „na przyszłym polu bitwy, czy to wojskowym czy cywilnym, technologie informacyjne będą zwiększać potęgę. Tradycyjne ramy dotyczące podstaw przewagi i dynamiki potęgi pomiędzy atakującym a celem mogą w ten sposób wymagać redefinicji”; Tamże, s.257-258.

Zasoby psychiczne

Cicha penetracja systemów informacyjnych i komunikacyjnych przeciwnika, mająca na celu zarządzanie percepcją, kształtowaniem opinii, podsycaniem dezinformacji i angażowaniem w walkę epistemologiczną.

Źródło: B. Cronin, H. Crawford, *Information Warfare: Its Application in Military and Civilian Contexts*, „The Information Society”, Vol. 15, No. 4, Indiana University, Bloomington 1999, s.258.

Jak z kolei zauważa R. E. Haeni, rozwój obszarów wojny informacyjnej występuje w społeczeństwach i armiach dysponujących wysoką technologią. Ukierunkowana jest ona również na przeciwników dysponujących podobnym potencjałem technologicznym, ale także może służyć jako instrument w rękach organizacji niejawnych i terrorystycznych, których działania skierowane są przeciwko społeczeństwom poszczególnych państw⁹. Do podstawowych narzędzi zaliczyć można m.in.¹⁰:

- Wirusy komputerowe;
- Robaki komputerowe;
- Konie trojańskie;
- Bomby logiczne (fragmenty kodu programu komputerowego);
- *Back Doors / Trap Doors* (luki w programach służące do uzyskania nieautoryzowanego dostępu);
- Chipping (dodawanie chipów lub świadome powodowanie wad konstrukcyjnych);
- Nanoroboty i maszyny molekularne;
- Zagłuszanie elektroniczne;

⁹ R.E. Haeni, *Information Warfare: an introduction*, The George Washington University Cyberspace Policy Institute, Washington 1997, s.3.

¹⁰ Zob.: Tamże, s.11-13; *Systemy uzbrojenia w zakresie energii skierowanej*, [z:] <http://dziennikzbroyny.pl/aktualnosci/news,1,7326,aktualnosci-z-polski,systemy-uzbrojenia-w-zakresie-energii-skierowanej>, dostęp: 12.10.2015; *Broń mikrofalowa — wstęp i jej mobilne systemy lądowe*, [z:] <https://eshelon.wordpress.com/2012/02/14/bron-mikrofalowa-wstep-i-jej-mobilne-systemy-ladowe/>, dostęp: 09.10.2015; K. Liedel, P. Piasecka, *Cyberterroryzm*, [w:] K. Liedel, P. Piasecka (red.), *Jak przetrwać w dobie zagrożeń terrorystycznych*, Wydawnictwo TRIO i Collegium Civitas, Warszawa 2007, s.42-43; A. Bógdał-Brzezioska, M.F. Gawrycki, *Atak cyberterrorystyczny*, [w:] A. Bógdał-Brzezioska, M.F. Gawrycki (red.), *Cyberterroryzm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2003, s.145-152; G. Spafford, „*Robactwo komputerowe i ochrona danych*”, [w:] A. Kocikowski, K. Górniak-Kocikowska, T. Bynum (red.), *Wprowadzenie do etyki informatycznej*, Wydawnictwo „MRS” Marianna Skrzeczyńska, Poznań 2001, s. 93-95.

- Impuls elektromagnetyczny (*Electromagnetic Pulse*, EMP);
- Broń energetyczna (*Direct Energy Weapon*, DEW), w tym broń elektromagnetyczna, (broń mikrofalowa i częstotliwości radiowych dużej mocy: *High Power Microwave*, *High Power Radio Frequency Weapon* i *High Energy Radio Frequency*).

W kontekście globalnym IW będzie odmianą „miękkiej wojny” (*Soft War*). Wynika to z faktu wykorzystania manipulacji informacją wobec przeciwnika czy danego społeczeństwa i wykorzystania zmodyfikowanego lub fałszywego przekazu. Do tego celu wykorzystywane są media, zwłaszcza telewizja — zakłóca ona prawdziwy obraz rzeczywistości, kształtuje postawy i wpływa na morale (w sferze wojskowej wprowadza chaos, dezinformację i demoralizację oddziałów). Docelowo modyfikuje ona percepcje liderów politycznych czy ich postulatów. Warto odnotować, iż w tym zakresie może ona być również stosowana we własnym państwie wobec własnego społeczeństwa do manipulowania opinią publiczną¹¹.

Należy podkreślić, że procesy związane z wojną informacyjną są niejawnie i nieoficjalnie z punktu widzenia publicznych kanałów dostępu do informacji. Jej główny komponent jest „pozawojskowy”, stąd jest on znacznie trudniejszy do wychwycenia. Dotyczy to wszystkich płaszczyzn, na jakich może być ona prowadzona (od osobistego do globalnego). Biorąc to pod uwagę, repertuar instrumentarium dostępnego dla graczy państwowych i niepaństwowych jest bardzo szeroki:

Działania pośrednie (najczęściej długoterminowe):

- Finansowanie programów stypendialnych, grantów, programów naukowo-badawczych oraz innych form wsparcia finansowego (publikowanie książek, pomoc w nawiązywaniu kontaktów w odpowiednich branżach, itp.) dla studentów, naukowców, ekspertów, dziennikarzy czy artystów i wykorzystywanie ich przywiązania emocjonalnego czy osobistego do danego środowiska, struktury czy po prostu znajomych w kraju i za granicą, związanych z darczyńcą;
- Wsparcie wymian studenckich, eksperckich, branżowych czy obejmowanie patronatów nad wydarzeniami o podobnym charakterze (ułatwia to także pozyskiwanie szczegółowych informacji na temat osób aplikujących przy rozmowach rekrutacyjnych czy weryfikacyjnych, w tym także na temat opinii danego środowiska czy poglądów politycznych w danych kręgach, a w dalszej kolejności ich penetrację i wykorzystanie);

¹¹ Zob.: R.E. Haeni, *Information...*, dz. cyt., s.11.

- Organizacja konferencji, sympozjów, uroczystości, festiwali czy innych zjazdów lub spotkań o różnym poziomie formalności, które stanowią mogą platformę do monitorowania, cementowania lub dzielenia różnych środowisk;
- Pośredniczenie lub organizacja spotkań politycznych różnego szczebla, podczas których ułatwione jest oddolne oddziaływanie, w tym przekazywanie wybranych danych lub informacji, w tym stwarzanie pozorów lub potencjalnie ich rozwiewanie;
- Oddziaływanie za pomocą struktur prywatnych i biznesowych (korporacji, fundacji, organizacji rządowych i pozarządowych, sportowych, charytatywnych, naukowych i innych);
- Selekcja i pomoc w karierze obiecujących lub mało rokujących dziennikarzy, polityków czy ekspertów, a za ich pomocą oddziaływanie w przyszłości na przestrzeń informacyjną, opinię publiczną i proces decyzyjny w danym państwie;
- Korumpowanie polityków, urzędników, struktury wojskowe, dziennikarzy, pracowników sektora finansowego, ekspertów, działaczy społecznych, aktywistów czy ludzi kultury i nauki zarówno w formie bezpośredniej gratyfikacji finansowej, jak niebezpośredniej (pomoc w karierze, oferowanie stanowisk w kontrolowanych przez siebie firmach sektora prywatnego czy strukturach międzynarodowych).

Działania bezpośrednie (najczęściej średnio- i krótkookresowe):

we):

- Zakładanie, przejmowanie lub niszczenie centrów analitycznych, think-tanków i podobnych inicjatyw naukowo-badawczych, które mogłyby stanowić zagrożenie dla danej narracji w polityce wewnętrznej czy zagranicznej;
- Zakładanie, przejmowanie lub niszczenie mediów zarówno na poziomie lokalnym, regionalnym, jak i ogólnopaństwowym;
- Zakładanie, przejmowanie lub niszczenie organizacji, ruchów i inicjatyw społecznych, partii politycznych czy organizacji o charakterze gospodarczym (np. spółdzielnie) na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnokrajowym;
- Wykorzystanie nielegalnych metod, jak: przekupstwo, zastraszanie, szantaż, groźba, prześladowanie, fizyczne ataki, dewastacje, obstrukcja i inne utrudnienia prawne i administracyjne (na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym, w tym działania niezgodne z prawem), rozpuszczanie fałszywych lub prawdziwych, ale nieznanych publicznie informacji na temat danej

- osoby, grupy osób, organizacji, medium czy partii politycznej w celu ich dyskredytacji, kompromitacji, ograniczania, zniechęcania, przejęcia kontroli lub eliminacji niewygodnych liderów / członków / sympatyków / pracowników / sponsorów;
- Rozpowszechnianie nieprawdziwych lub zmanipulowanych w całości lub części informacji, ukierunkowanych na oddziaływanie na emocje, nastroje społeczne, uczucia patriotyczne, kwestie bolesne z punktu widzenia historycznego czy politycznego poprzez własne i zaprzyjaźnione środki masowego przekazu;
 - Organizacja i finansowanie jawnych i niejawnych struktur i społeczności oddziałujących w przestrzeni internetowej (w razie potrzeby stają się oni apologetami lub tzw. „hejterami”, którzy dzięki wynagrodzeniu i koordynacji są w stanie oddziaływać na miliony użytkowników Internetu, zwłaszcza portali społecznościowych, poprzez aktywność w postaci krytyki, pozytywnych komentarzy i przeprowadzania określonych akcji i happeningów;
 - Wypuszczanie fałszywych lub zmanipulowanych informacji przez kanały oficjalne i nieoficjalne, jawne i niejawne;
 - Przekazywanie do mediów tajnych informacji, których nie pozyskałyby one w żaden legalny sposób, a których opublikowanie może oddziaływać na nastroje społeczne czy opinię publiczną;
 - Fizyczne i cybernetyczne ataki na instytucje państwowe, organizacje rządowe i pozarządowe czy firmy prywatne;
 - Pozyskiwanie, wykorzystywanie i ujawnianie agentów obcych służb czy tzw. „agentów wpływu”, którzy zostali zwerbowani wyżej wspomnianymi metodami, a których rozmieszczenie na różnych szczeblach administracji państwowej, w mediach czy firmach prywatnych, zwłaszcza w sektorze finansowym, w państwie przeciwnika jest najczęściej znacznie skuteczniejsze, tańsze i bezpieczniejsze, niż szeroko zakrojone akcje medialno-polityczne.

W opinii części badaczy wojna informacyjna jest podzbiorem operacji informacyjnych. Uznawana jest ona więc za „zbiór operacji informacyjnych prowadzonych w trakcie kryzysów czy konfliktów dla osiągnięcia bądź promocji określonych celów wobec konkretnego przeciwnika lub przeciwników”¹². Do jej aspektów zaliczyć więc należy: operacje niskiej intensywności, atakowanie „miękkich” zasobów, asymetryczny stosunek wkładu i początkowych rezultatów, brak ostrzeżenia i stanu oczekiwania, wykorzystanie ataków cybernetycznych, korelacja rozwoju zaawanso-

¹² D.I. Grimes, J. Rawcliffe, J. Smith (red.), *Operational...*, dz. cyt., s.412.

wania informatycznego z podatnością na ataki, działania ofensywne i defensywne, narażenie na ataki krytycznej infrastruktury, narzucanie reguł gry przez atakującego, niejasne efekty wykorzystania broni z zakresu IW, „martwe punkty” wywiadowcze, główny nacisk na strategię wywiadowczą¹³.

W ocenie M. Libickiego IW nie istnieje jako odrębna technika prowadzenia wojny, lecz sama w sobie jest ona większą koncepcją. Zgodnie z jego klasyfikacją ma ona siedem głównych form¹⁴:

1. Wojna na poziomie dowództwa i kontroli (*Command-and-Control Warfare*);
2. Wojna oparta na wywiadzie (*Intelligence-based Warfare*);
3. Wojna elektroniczna (*Electronic Warfare*);
4. Wojna psychologiczna (*Psychological Warfare*);
5. Wojna hakerska (*Hacker Warfare*);
6. Wojna na informacje gospodarcze (*Economic Information Warfare*);
7. Wojna cybernetyczna (*Cyberwarfare*).

Zagrożenia z punktu widzenia wojny informacyjnej obiektywnie istnieją nieustannie. Zaliczyć można do nich m.in. takie fakty, jak: nie-
możliwość budowy systemu obrony totalnej (informacja zawsze jest zagrożona), szybki rozwój technologiczny, słabość czynnika ludzkiego, wzrost przestępczości zorganizowanej (w tym finansowych i organizacyjnych możliwości przestępców i państw ich wspierających), wzrost uzależnienia państw, organizacji, społeczeństw i mediów od Internetu, itp.¹⁵ Dodać można też, za M. Libickim, iż informacja sama w sobie nie jest środkiem militarnym, z wyjątkiem wyjątkowych sytuacji (jak blokowanie elektroniczne). Istnieje też różnica pomiędzy przewagą informacyjną a dominacją informacyjną — ta ostatnia, rozumiana jako możliwość blokowania przeciwnika do wyjścia na pole bitwy w swojej istocie oznaczać będzie przewagę logistyczną¹⁶.

¹³ B. Cronin, H. Crawford, *Information...*, dz. cyt., s.259.

¹⁴ M. Libicki, *What...*, dz. cyt., s.X; Nieco inną klasyfikację przedstawia B. Nichiporuk: 1. Bezpieczeństwo operacji, 2. Wojna elektroniczna, 3. Operacje psychologiczne, 4. Dezinformacja, 5. Fizyczny atak na procesy informacyjne, 6. Atak informacyjny na procesy informacyjne; B. Nichiporuk, *U.S. Military Opportunities: Information-Warfare Concepts of Operation*, [w:] Z. Khalilzad, J. White, A.W. Marshall (red.), *Strategic Appraisal. The Changing Role of Information in Warfare*, RAND Corporation, Santa Monica 1999, s.188.

¹⁵ Zob.: R.E. Haeni, *Information...*, dz. cyt., s.15.

¹⁶ M. Libicki, *What...*, dz. cyt., s.XI.

Pierwszą ofiarą wojny jest prawda.
Rudyard Kipling

Operacje informacyjne

Information Operations (IO) są to „działania podejmowane w celu wpływania na informację i systemy informacyjne przeciwnika przy jednoczesnej ochronie własnej informacji i systemów informacyjnych. Stosowane są we wszystkich fazach operacji, w tym działań militarnych oraz na każdym poziomie wojny”¹⁷. Ich rola określana jest jako „krytyczna” z punktu widzenia osiągnięcia i utrzymania przewagi informacyjnej¹⁸.

IO z racji swojej istoty i natury w coraz większym stopniu wykorzystują dorobek techniczny i technologiczny, zwłaszcza w sektorze informacyjnym. Ich głównym zadaniem jest wpływanie na procesy oparte i związane z komunikacją i przesyłaniem informacji, niezależnie od tego, czy są one zautomatyzowane czy oparte na czynniku ludzkim. Chodzić tu będzie więc nie tylko o najwyższy szczebel decyzyjny państw, ale także i infrastrukturę komercyjną, w tym zwłaszcza sektor telekomunikacji i energetyczny¹⁹.

Do zakresu operacji informacyjnych wchodzi m.in.: wywiad, wsparcie systemów komunikacji, systemy informacyjne oraz koordynacja na różnych szczeblach działania, wynikająca ze spójnej strategii działań. „Dla osiągnięcia sukcesu IO muszą być zintegrowane z innymi operacjami: powietrznymi, lądowymi, morskimi, kosmicznymi i specjalnymi oraz być spójne z celami narodowymi i militarnymi. Wsparcie wywiadowcze jest krytyczne dla planowania, wykonania i oceny IO. (...) Przygotowanie wywiadowcze przestrzeni walki jest kluczowe dla sukcesu IO”²⁰. Z tego powodu państwa sięgają po zasoby nie tylko rządowe czy krajowe, ale także komercyjne i zagraniczne.

Operacje informacyjne dzielą się na ofensywne (*Offensive Information Operations*) oraz defensywne (*Defensive Information Operations*). Te pierwsze wykorzystują szereg przedsięwzięć i działań mających wpły-

¹⁷ The Joint Chiefs of Staff, Joint Pub 3-13, *Joint Doctrine for Information Operations*, 9 October 1998, [z:] <http://fas.org/irp/doddir/army/law2006.pdf>, dostęp: 11.10.2015, s.VII.

¹⁸ Tamże; T.C. Wingfield, *Legal Aspects of Offensive Information Operations in Space*, The Air University, [z:] <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/dod-io-legal/wingfield.pdf>, dostęp: 10.10.2015, s.1.

¹⁹ The Joint Chiefs of Staff, Joint Pub 3-13, *Joint...*, dz. cyt., s.VII.

²⁰ Tamże.

wać na decydentów przeciwnika oraz mających osiągać lub promować określone cele. Na każdym etapie powinny one mieć wsparcie wywiadu. Nie ograniczają się one jedynie do fizycznych ataków i zniszczenia, specjalnych operacji informacyjnych (*Special Information Operations*, SIO), wojskowej dezinformacji, walki elektronicznej (*Electronic Warfare*, EW) czy bezpieczeństwa operacji (*Operations Security*, OPSEC)²¹. Same w sobie mają szeroki arsenał zastosowań, zarówno w sferze militarnej jak i pozamilitarnej, a „ich największy wpływ jest w początkowych fazach kryzysu. (...) Mogą być przeprowadzane na każdym poziomie wojny: strategicznym, operacyjnym i taktycznym”²².

Ich podstawowym celem strategicznym będzie wpłynięcie na proces decyzyjny przeciwnika (realnego lub potencjalnego) do takiego stopnia, aby przerwał on działania zagrażające państwu je prowadzącemu. Na poziomie taktycznym, operacyjnym i strategicznym mają jednocześnie chronić własne, a atakować u przeciwnika: informacje, kanały jej przesy-

²¹ Innym przykładem operacji ofensywnej w obszarze wojskowym są operacje wojskowej dezinformacji (*Military Deception*, MILDEC). Polegają one celowym wprowadzaniu w błąd decydentów przeciwnika odnośnie własnych militarnych możliwości, intencji i podejmowanych działań, w ten sposób zmuszając go do podjęcia lub zaniechania określonych działań, co przyczynić się ma do realizacji określonych celów; Zob.: *Military Deception*, Joint Publication 3-13.4, 13 July 2006, [z:] http://www.c4i.org/jp3_13_4.pdf, dostęp: 14.10.2015, s.1-1-1-8; „Media mogą być także wykorzystane w działaniach MILDEC (*Military Deception*), czyli wprowadzaniu przeciwnika w błąd co do własnych zamiarów i planów za pomocą fałszywych, spreparowanych informacji. Public Affairs (PA) i MILDEC wzajemnie na siebie oddziałują, niemniej jednak PA nie mogą być łączone z planowaniem czy wykonywaniem operacji MILDEC w żaden sposób. Podkreślono, że podstawą skutecznych operacji PA jest wiarygodność (...). Z drugiej strony, personel PA powinien być świadom prowadzonych operacji MILDEC, aby te nie były zagrożone przez politykę informacyjną prowadzoną przez PA. Pewien wpływ na działania PA ma także wywiad, mianowicie poprzez odczytywanie przekazów mediów należących do przeciwnika i dostarczanie o nich informacji. Może to pozwolić personelowi PA dostosować prowadzoną politykę informacyjną i szybciej reagować na propagandowe przekazy przeciwnika. Przy tym wszystkim podkreślano wielokrotnie, iż PA — choć powiązana z InfoOps — nie jest częścią Operacji Informacyjnych w rozumieniu amerykańskim, nawet mimo to, że niektóre działania InfoOps czy operacji psychologicznych (PSYOPS), mogą być np. prowadzone za pośrednictwem mediów”; B. Odorowicz, *Embedding — współpraca za cenę ograniczeń. Wojskowa koncepcja relacjonowania wydarzeń ze strefy konfliktu zbrojnego przez reporterów wojennych w świetle dokumentów brytyjskich i amerykańskich*, Dolnośląska Szkoła Wyższa, [z:] http://www.dsw.edu.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/RBM/RBM_artykuly/2011_20.pdf, dostęp: 08.10.2015.

²² Tamże, s.VIII; Zob.: T.C. Wingfield, *Legal...*, dz. cyt., s.2-3.

łania, procesy ich przetwarzania i interakcje decyzyjne ludzi z systemami informacyjnymi.

Z kolei operacje defensywne określane są jako takie, które „integrują i koordynują polityki i procedury, operacje, personel i technologię do ochrony i obrony informacji i systemów informacyjnych”²³. Prowadzone są w postaci zabezpieczania informacji, w tym i fizycznego, działań kontrwywiadowczych, przeciwdziałania propagandzie i dezinformacji, OPSEC, EW i SIO. Ich celem będzie zapewnienie bieżącego i precyzyjnego dostępu do wiarygodnych informacji, przy jednoczesnym zapobieganiu wrogim działaniom przeciwnika. Z tego też powodu operacje ofensywne mogą wspierać te defensywne²⁴.

Biorąc pod uwagę współczesne uwarunkowania, Stany Zjednoczone dopuszczają również możliwość prowadzenia wielonarodowych operacji informacyjnych²⁵. Odbywają się one w ramach skoordynowanych działań i przedsięwzięć, na podstawie odpowiednich porozumień długoterminowych i doraźnych. Integracja partnerów z różnych państw powinna opierać się wokół wypracowanej strategii, dlatego powinni oni brać udział w jej opracowaniu od możliwie najwcześniejszego etapu. Oczywiście muszą one uwzględniać: wartości kulturowe i system instytucjonalny, interesy i obawy, wartości moralne i etyczne, ograniczenia prawne, wyzwania planowania i działania w wielu językach oraz doktryny, techniki i procedury wynikające z danego porozumienia²⁶.

Prowadzenie operacji informacyjnych w ujęciu czasowym przedstawiane jest następująco:

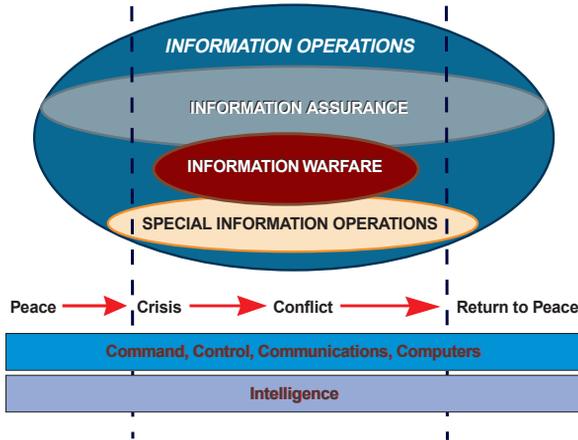
²³ The Joint Chiefs of Staff, Joint Pub 3-13, *Joint...*, dz. cyt., s.VIII.

²⁴ Tamże.

²⁵ Zob.: *AJP 3.10.1: Allied joint doctrine for psychological operations*, [z:] <https://www.gov.uk/government/publications/ajp-3101-allied-joint-doctrine-for-psychological-operations>, dostęp: 12.10.2015.

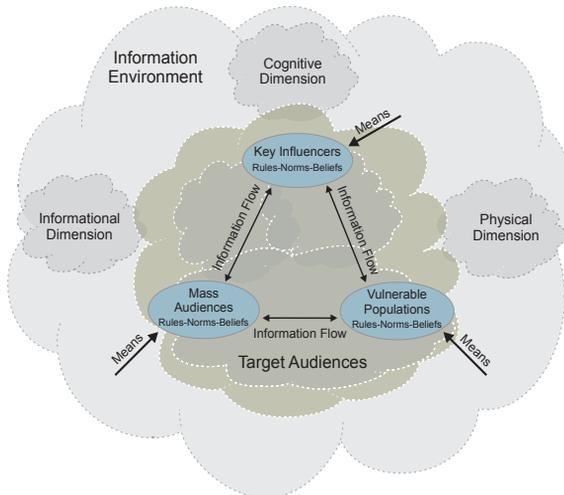
²⁶ Zob.: *Information Operations*, Joint Publication 3-13, 27 November 2012, Incorporating Change 1, 20 November 2014, [z:] http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_13.pdf, dostęp: 07.10.2015, s.V-1-V-5.

Rys. 1. Operacje informacyjne w relacji do czasu

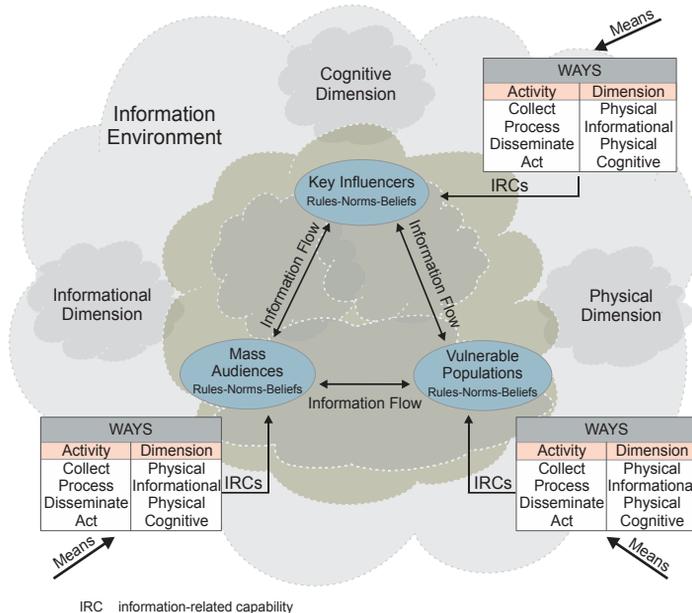
Źródło: The Joint Chiefs of Staff, Joint Pub 3-13, Joint Doctrine for Information Operations, 9 October 1998, [z:] http://www.c4i.org/jp3_13.pdf, dostęp: 11.10.2015.

Rys. 2. Zastosowanie środków do osiągnięcia wpływu

Źródło: Information Operations, Joint Publication 3-13, 27 November 2012, Incorporating Change 1, 20 November 2014, [z:] http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_13.pdf, dostęp: 07.10.2015.

Rys. 3. Zastosowanie możliwości powiązanych z informacją (IRCs) do osiągnięcia wpływu

Źródło: Information Operations, Joint Publication 3-13, 27 November 2012, Incorporating Change 1, 20 November 2014, [z:] http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_13.pdf, dostęp: 07.10.2015.

Rysunek przedstawia środowisko informacyjne, w którym mamy do czynienia z:

1. Wymiarem fizycznym (złożonym z systemów dowodzenia i kontroli — C2, jednostek, organizacji i decydentów, połączonych platformami i sieciami komunikacyjnymi, z całym dorobkiem i dostępnym instrumentarium technologicznym), który obejmuje aspekt militarny, narodowy, gospodarczy, geograficzny i społeczny;
2. Wymiarem informacyjnym (decyduje się w nim gdzie i jak informacja jest zbierana, przetwarzana, przechowywana, rozszkana i chroniona, a działania w tym wymiarze wpływają na treść i przepływ informacji);
3. Wymiarem kognitywnym (w nim ukierunkowuje się umysły tych, którzy przekazują, otrzymują, odpowiadają lub działają na podstawie informacji, chodzi więc o procesy jednostki lub grup, takie

jak: przetwarzanie, percepcja, ocena i podejmowanie decyzji, na co wpływ ma szereg innych czynników: kultura, wierzenia, normy, słabości, motywacje, emocje, doświadczenia, zasady, edukacja, zdrowie psychiczne, tożsamość i ideologie; zdefiniowanie powyższych czynników w danym środowisku ma krytyczne znaczenie dla zrozumienia w jaki sposób najlepiej oddziaływać na proces decyzyjny decydentów i wywoływać oczekiwane efekty, co sprawia jednocześnie, iż jest to najważniejszy komponent środowiska informacyjnego).

Information-Related Capabilities (IRCs) to ramy dla relacji, w jakich dokonywany jest wpływ poprzez informacje i ich aplikację, czyli obejmować będzie to: narzędzia, techniki i działania, które wpływają na trzy wymiary środowiska informacyjnego. Połączone siły różnych struktur państwowych to zasoby, a IRCs to sposoby wykorzystania owych zasobów, które pozwalają na wpływanie na informację dostarczaną lub zebraną od celowego audytorium (*Target Audience*, TA) w wymiarze fizycznym i informacyjnym przestrzeni informacyjnej, co wpływa w ten sposób na proces decyzyjny²⁷. Kluczem natomiast dla całego procesu jest czas — działanie według określonego planu po pewnym okresie czasu wywołuje konkretne efekty i daje zakładane rezultaty.

Bez najmniejszej wątpliwości wojna
psychologiczna udowodniła, iż
zasłużyła na godne miejsce w naszym
arsenale wojskowym.

Dwight D. Eisenhower

Operacje psychologiczne

Wojna psychologiczna polega na wykorzystaniu informacji przeciwko ludzkiemu umysłowi. Jak przedstawia to M. Libicki, istnieją cztery kategorie wojny psychologicznej²⁸:

1. Operacje przeciwko woli narodowej;
2. Operacje przeciwko dowództwu przeciwnika;
3. Operacje przeciwko żołnierzom;
4. Konflikt kulturowy.

Operacje przeciwko woli (*Counter-will Operations*) mają dwie postaci. Mogą one być przeprowadzane „w białych rękawiczkach”, na zasadzie

²⁷ Tamże, s.X.

²⁸ M. Libicki, *What...*, dz. cyt., s.35.

„zaakceptujcie nas jako przyjaciół”, lub wręcz przeciwnie — „żelazną pięścią”, na zasadzie szantażu. Metody te znane są już od starożytności i od dawna są naturalnym przedłużeniem operacji militarnych. Jako współczesne przykłady podać tu można transmisje na żywo z miejsc tragedii lub konfliktów zbrojnych, dostarczanie określonego przekazu lub obrazów, tj. manipulowanie informacją dla wywołania określonych efektów. Sprowadza się to zbudowania zaufania do danego medium i jego wykorzystywania (inne media powielają główną informację bez konieczności weryfikacji lub w sposób jeszcze bardziej okrojony od pierwotnej)²⁹.

Operacje przeciwko dowództwu (*Counter-commander Operations*) ukierunkowane są na zmylenie i dezorientację. Jak uważa Libicki, w społeczeństwach dowódcy są instrumentami, za pomocą których przekazywana jest wola kierownictwa politycznego do podwładnych. W teorii mają być oni niepodatni na emocje i nie powinni podejmować samodzielnych decyzji czy modyfikować tych, które otrzymali. Wpłynięcie na ich umysły może jednak to zmienić. Modyfikując obraz rzeczywistości, modyfikowane jest jednocześnie środowisko w jakim podejmowane są decyzje, a także okoliczności dla ich podejmowania. Oddziałuje się więc na stan emocjonalny, ale i procesy poznawcze. Im większe oddziaływanie na modyfikację okoliczności (kreowanie lub przedstawianie mało prawdopodobnych scenariuszy), tym trudniej podejmować decyzje. Chodzić tu będzie z jednej strony o zakłócenie logicznych procesów myślowych, z drugiej o wywołanie określonych emocji. Jako przykład takiego działania można podać chociażby dezinformację o rozmiarach sił lub celach ataku³⁰.

Operacje przeciwko żołnierzom (*Operations against Troops / Counterforces Operations*) polegają na wykorzystywaniu metod psychologicznych do wpływania na oddziały przeciwnika. Chodzi tu o strach (przed śmiercią lub utraty bliskich) i wykorzystywanie resentymentów. Głównym zadaniem będzie tu przede wszystkim docieranie do jednostek przeciwnika z daną informacją. Chodzi o przekaz radiowy, telewizyjny, papierowy lub bezpośredni. Będzie on tym skuteczniejszy, im bardziej zostanie ukierunkowany, spersonifikowany. Odnosić się on będzie do szeregu emocji związanych z rodziną, ale i kwestii własnego bezpieczeństwa (np. przekonanie wroga, że jego wozy pancerne nie są w stanie zapewnić bezpieczeństwa)³¹.

Konflikt kulturowy (*Cultural Conflict / Kulturkampf*) powiązany jest z szerokim instrumentarium i ma wiele poziomów. Polegać on

²⁹ Zob.: Tamże, s.35-40.

³⁰ Zob.: Tamże, s.41-45.

³¹ Zob.: Tamże, s.39-41.

będzie na antagonizowaniu lub wspieraniu określonego podejścia w społeczeństwie, poczucia zagrożenia lub spokoju. Niewiele jednak różni rozbudzanie strachu, resentymentów czy nienawiści od bezpośredniego ataku kulturowego. Nie jest to również nowa koncepcja i nie wynika ona z rozwoju technologicznego. Różnice w podejściu do własnej kultury, poczucie tożsamości narodowej czy patriotyzmu, przywiązanie do tradycji czy autopercepcja lub percepcja otoczenia międzynarodowego to jedne z najważniejszych czynników w kwestii kulturowej. Sprowadzać się ona może nie tylko do eksportu własnych produktów (w tym np. filmów, posiłków, stylu bycia czy chociażby muzyki), ale także zasad i wartości (demokracja, prawa człowieka, prawa mniejszości, itp.)³².

Operacje psychologiczne (*Psychological Operations*, PSYOPS lub PSYCHOPS) uznawane są za jedne z najstarszych, nieśmiercionośnych broni (*Non-Lethal Weapon*) w arsenale człowieka³³. Ich elementy znane były już w starożytności (najlepszym przykładem jest wojna trojańska). Setki lat przed naszą erą S. Pin pisał, iż każda wojna opiera się na oszustwie, dezinformacji, a „najważniejsze w Tao ataku na drugie państwo jest podbicie serc jego obywateli”³⁴. Z kolei w XIII wieku Czyngis-chan wykorzystywał tzw. „agentów wpływu” w państwach, które chciał podbić lub które kontrolował oraz prowadził zaawansowane kampanie PSYOPS przez emisariuszy³⁵.

Ich istota wykracza poza propagandę. Definiowane są jako planowane wykorzystanie różnorodnych środków komunikacji, mające na celu przekazanie określonych informacji i danych (za pomocą dźwięku lub obrazu) dla zagranicznego audytorium, aby oddziaływać na jego emocje, motywy, obiektywne rozumowanie, a ostatecznie na zachowanie zagranicznych rządów, organizacji, grup i jednostek. W końcowej formie są „efektem informacyjnym”³⁶. Ich zadaniem jest narzucenie lub wzmocnienie

³² Zob.: Tamże, s.45-47.

³³ Zob.: S. Tzu, S. Pin, *Sztuka wojny*, Wydawnictwo HELION, Gliwice 2004, s.79-84, 133-138, 207-214, 293-298.

³⁴ Tamże, s.308.

³⁵ Zob.: E. Rouse, *Psychological Operations/Warfare*, [z:] <http://www.psywarrior.com/psyhist.html>, dostęp: 11.10.2015; J. Corbett, *Psyops 101: An introduction to psychological operations*, [z:] <https://www.corbettreport.com/psyops-101-an-introduction-to-psychological-operations/>, dostęp: 14.10.2015; J.M. Post, *Psychological Operations and Counterterrorism*, „Joint Force Quarterly”, Issue 37, April 2005, s.105-110.

³⁶ *Psychological Operations*, Field Manual No.3-05.30, Headquarters Department of the Army, Washington 2005, [z:] <https://fas.org/irp/doddir/army/fm3-05-30.pdf>, dostęp: 15.10.2015, s.1-1.

nie danego nastawienia lub zachowania, które pokrywa się z założeniami przeprowadzającego je kraju lub sojuszników. Właściwie zastosowane, zniechęcają do działań wojennych lub osłabiają morale przeciwnika, tym samym ochraniają życie własnych ludzi (lub sił zaprzyjaźnionych). Są one częścią instrumentarium państw, obok narzędzi politycznych, gospodarczych, wojskowych czy kulturowych. Warto podkreślić, iż wraz z rozwojem technologicznym zmieniają się metody prowadzenia PSYOPS, ale nie ich natura i cele³⁷.

Najwyższa skuteczność PSYOPS występuje, gdy ludzie: mają niski poziom oświaty, przyjmują informacje bezkrytycznie, mogą odnieść korzyść ze zmiany stanu rzeczy, chcą wierzyć propagandzie lub nie chcą analizować motywacji własnej lub przeciwnika³⁸. Działania z zakresu operacji psychologicznych obejmują m.in.³⁹:

- Rekrutację przywództwa/kierownictwa politycznego lub wpływowych jednostek;
- Infiltrację (wyszukiwanie ludzi przydatnych dla PSYOPS);
- Propagandę;
- Budowę wyspecjalizowanych zespołów, struktur i organizacji do prowadzenia kampanii informacyjnych i propagandowych;
- Rekrutację tajnych pracowników (m.in. w obszarach prawa, mediów, wojska, kierownictwa w sektorze prywatnym);
- Przekupstwo urzędników, polityków, artystów, itp.;
- Organizację i kontrolowanie przez swoich ludzi wydarzeń masowych, organizacji, związków zawodowych, stowarzyszeń branżowych, itp.;
- Pozwy i procesy sądowe w kraju, za granicą i na poziomie międzynarodowym wymierzone w przeciwnika, w tym jego firmy sektora prywatnego;
- Ataki finansowe, w tym szerokie spektrum aktywności giełdowej czy w sektorze bankowym.

³⁷ Zob.: *Doctrine for Joint Psychological Operations*, Joint Publication 3-53, 5 September 2003, [z:] http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB177/02_psyop-jp-3-53.pdf, dostęp: 09.10.2015, s.IX-X; E. Rouse, *Psychological...*, dz. cyt.; J. Corbett, *Psyops...*, dz. cyt.; *PSYOPS: Definition*, [z:] http://www.military.com/ContentFiles/techtv_update_PSYOPS.htm, dostęp: 04.10.2015; *Psychological operations*, [z:] <http://projects.washingtonpost.com/top-secret-america/functions/psychological-ops/>, dostęp: 11.10.2015; J.M. Post, *Psychological...*, dz. cyt., s.105-110; *Psychological Operations*, [z:] <http://www.iwar.org.uk/psyops/>, dostęp: 14.10.2015.

³⁸ *Psych-Ops: Psychological Operations*, [z:] <http://www.systemiccoaching.com/psych-ops.htm>, dostęp: 15.10.2015.

³⁹ Tamże.

Należy pamiętać, iż każde wykorzystanie elementów potęgi narodowej, zwłaszcza w sferze wojskowej, posiada wymiar psychologiczny. Pozycja państwa zależy przecież także od jego percepcji przez inne podmioty na arenie międzynarodowej. Obok własnych możliwości i predyspozycji istotny będzie zawsze komponent odstraszenia. Każdy z tych elementów wymaga skutecznego oddziaływania na przeciwników i sojuszników w sferze informacyjnej⁴⁰. Główne zadania PSYOPS określane są następująco⁴¹:

1. **Rozwój** (wybór celów operacji, wsparcie, konceptualizacja, wybór idei, przygotowanie rekomendacji dla danych aktywności, przygotowanie analizy docelowego audytorium, ocena propagandy i działań kontrapropagandowych, przygotowanie danych produktów informacyjnych, itp.);
2. **Projektowanie** (kontynuacja projektu po fazie rozwoju; kreacja prototypów wizualnych, dźwiękowych i audiowizualnych);
3. **Produkcja** (transformacja zatwierdzonego prototypu produktu PSYOP do form różnego rodzaju mediów, w zależności od przyzwyczajeń czy preferencji docelowego audytorium; część z niej może być wydelegowana sektorowi prywatnemu, a część musi pozostawać pod ścisłym nadzorem służb odpowiadających za kontrolę taktyczną, tj. *Tactical Control*, TACON lub kontrolę operacyjną, czyli *Operational Control*, OPCON w dziedzinie operacji psychologicznych);
4. **Rozpowszechnianie** (dostarczenie produktów PSYOPS bezpośrednio do docelowego audytorium; struktury odpowiadające za operacje psychologiczne powinny wykorzystać jak najwięcej różnych mediów i metod, aby osiągnąć jak najlepszy efekt);
5. **Ewaluacja** (najbardziej wymagające pod względem zasobów zadanie z obszaru PSYOPS; wymaga integracji procesów wywiadowczych i operacyjnych, wymaga analizy wpływu różnych czynników, przeprowadzania ankiet, wywiadów i mierzenia efektywności działań w kontekście zakładanych celów).

Wykorzystywane są do zabezpieczania i realizacji narodowych interesów w przestrzeni informacyjnej zarówno w czasie wojny, jak i pokoju⁴².

⁴⁰ *Psychological Operations*, Field Manual No.3-05.30, dz. cyt., s.1-1.

⁴¹ Tamże, s.1.5-1.6.

⁴² Zob.: R. Johnson, *Fracking Insiders Admit To Employing Military 'Psychological Operations' On American Citizens*, [z:] <http://www.businessinsider.com/the-fracking-industry-admits-to-employing-military-psychological-operations-on-american-citizens-2011-11>, dostęp: 12.10.2015; *Counterinsurgency*, Headquarters Department of the Army, Field Manual FM 3-24/MCWP 3-33.5, Washington 2006, s.IX-X; CIA

PSYOPS mogą być wykorzystywane jako⁴³:

- Wsparcie dla działań dyplomatycznych;
- Wsparcie państwowych zabiegów informacyjnych;
- Wsparcie dla działań wojskowych;
- Przeciwdziałanie terroryzmowi;
- Operacje niebojowej ewakuacji;
- Obrona wewnętrzna innych państw (*Foreign Internal Defense, FID*);
- Wojna niekonwencjonalna (w tym przygotowanie gruntu pod operację czy wykorzystanie jednostek specjalnych);
- Wsparcie humanitarne (w tym jako pomoc dla ofiar tragedii czy konfliktów zbrojnych, oczywiście do wykorzystania propagandowego);
- Operacje wsparcia (wykorzystanie wojska do wsparcia władz cywilnych na poziomie krajowym lub zagranicznym w sytuacjach przerastających możliwości tych ostatnich).

Operacje dotyczą sfer: operacyjnej (*Operational Psychological Operations*)⁴⁴, taktycznej (*Tactical Psychological Operations*)⁴⁵ i strategicznej (*Strategic Psychological Operations*)⁴⁶. Same w sobie nie są siłą, ale czynnikiem ją wzmacniającym. Ich wartością jest funkcjonowanie głównie poza sferą fizyczną i odwoływanie się do różnego rodzaju emocji i uwarunkowań psychicznych czy intelektualnych (wierzenia, upodobania, siła, słabości, motywy, ambicje, itp.). W zależności od założeń i możliwości mogą mieć zasięg lokalny, regionalny lub globalny. Mogą być ukierunkowane także na własnych obywateli czy struktury państwowe (jak żołnierze czy aparat administracyjny). Pośrednio są także w stanie wspierać dowództwo lub przywódców politycznych (lub wręcz przeciwnie). Warto też dodać, iż komórki zajmujące się operacjami psychologicznymi obecne są na różnych szczeblach sił USA, Chin, Rosji i innych państw⁴⁷. Ich zadania

Psychological Operations in Guerrilla Warfare, The Federation of American Scientists, [z:] <http://fas.org/irp/cia/guerrilla.htm>, dostęp: 14.10.2015.

⁴³ *Psychological Operations*, Field Manual No.3-05.30, dz. cyt., s.2-1-2-5.

⁴⁴ Operacje realizowane głównie w małej skali. Ich zasięg obejmuje przygotowanie pola bitwy do walki, ale i zdobywanie poparcia dla własnych działań, Zob.: *Doctrine for Joint Psychological Operations*, dz. cyt., s.I-4.

⁴⁵ Mają ograniczony zasięg i skalę oraz wykorzystywane są do realizacji krótkoterminowych celów. Mają za zadanie wzmacniać własne siły i obniżyć morale lub skuteczność sił przeciwnika, Zob.: Tamże, s.I-4.

⁴⁶ Operacje długoterminowe o szerokim zasięgu celów. Realizowane na różnych poziomach i kierowane do wyselekcjonowanego lub globalnego audytorium, Zob.: Tamże, s.I-4.

⁴⁷ Zob.: *Psychological Operations*, Field Manual No.3-05.30, dz. cyt., s.1-1.

to m.in.: doradztwo, wywieranie wpływu, dostarczanie informacji, komunikowanie na zewnątrz woli przywódców politycznych i dowództwa oraz przeciwdziałanie dezinformacji i propagandzie⁴⁸.

Podsumowanie

Rozwój technologiczny i globalizacja wpłynęły nie tylko na dynamikę stosunków międzynarodowych, ale także na przestrzeń informacyjną. Ta ostatnia zresztą staje się kolejnym czynnikiem oddziałującym na różne poziomy relacji międzyludzkich i międzypaństwowych. Dzięki globalnym mediom miliardy ludzi na całym świecie są w stanie otrzymywać precyzyjną informację, a główną barierą staje się przede wszystkim znajomość języków obcych i czas. W takich warunkach jednak pojawiają się nowe możliwości manipulacji i dezinformacji.

Silne i bogate państwa czy korporacje transnarodowe, dysponujące odpowiednimi zasobami i zapleczem technologicznym, są w stanie coraz skuteczniej realizować swoją politykę i oddziaływać na słabszych graczy. Tym, co jest charakterystyczne dla tych procesów, jest tajność i działanie niejawne, które jest dokładnie zaplanowane i rozłożone w czasie. Utrudnia to skuteczną obronę przed takimi działaniami, którą zresztą celowo można osłabiać dzięki operacjom informacyjnym i psychologicznym. Brak świadomości społecznej odnośnie wojny informacyjnej będzie także jednym z jej fundamentalnych celów. Szczególnie zagrożone takimi działaniami stają się media, ich pracownicy i właściciele.

Słabsze państwa nie są w stanie rywalizować w dziedzinach zasobów i możliwości na froncie wojny informacyjnej z mocarstwami i działającymi globalnie korporacjami. Kluczowym staje się więc jak najoptymalniejsze wykorzystanie własnych zasobów, zwiększenie finansowania dla służb państwowych (zwłaszcza kontrwywiadu), wsparcie działalności naukowo-badawczej oraz centrów analitycznych lub think-tanków. Potencjalnie też dobrym rozwiązaniem mogłaby się stać współpraca regionalna w obszarze informacyjnym, jednak koordynacja takich działań jest stosunkowo łatwa do ataku przez innych graczy, którym byłaby ona nie na rękę. Najskuteczniejszą bronią w wojnie informacyjnej jest bowiem prawdziwa informacja i świadomość zagrożeń.

⁴⁸ *Doctrine for Joint Psychological Operations*, dz. cyt., s.X; *Psychological Operations*, Field Manual No.3-05.30, dz. cyt.,s.1-3.

Bibliografia:

- *AJP 3.10.1: Allied joint doctrine for psychological operations*, [z:] <https://www.gov.uk/government/publications/ajp-3101-allied-joint-doctrine-for-psychological-operations>.
- Alger J.I., *Introduction*, [w:] Schwartau W., *Information warfare. Cyberterrorism: Protecting your personal security in the electronic age*, Thunder's Mouth Press, New York 1996.
- Bógdał-Brzezioska A., Gawrycki M.F., *Atak cyberterrorystyczny*, [w:] Bógdał-Brzezioska A., Gawrycki M.F. (red.), *Cyberterroryzm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2003.
- *Broń mikrofalowa — wstęp i jej mobilne systemy lądowe*, [z:] <https://eshelon.wordpress.com/2012/02/14/bron-mikrofalowa-wstep-i-jej-mobilne-systemy-ladowe/>.
- *CIA Psychological Operations in Guerrilla Warfare*, The Federation of American Scientists, [z:] <http://fas.org/irp/cia/guerilla.htm>.
- Corbett J., *Psyops 101: An introduction to psychological operations*, [z:] <https://www.corbettreport.com/psyops-101-an-introduction-to-psychological-operations/>.
- *Counterinsurgency*, Headquarters Department of the Army, Field Manual FM 3-24/MCWP 3-33.5, Washington 2006.
- Cronin B., Crawford H., *Information Warfare: Its Application in Military and Civilian Contexts*, „The Information Society”, Vol.15, No.4, Indiana University, Bloomington 1999.
- *Doctrine for Joint Psychological Operations*, Joint Publication 3-53, 5 September 2003, [z:] http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB177/02_psyop-jp-3-53.pdf.
- Federation of American Scientists, *Information Warfare*, [z:] <http://fas.org/spp/military/docops/defense/jwsp/jw04i.htm>.
- Grimes D.I., Rawcliffe J., Smith J. (red.), *Operational Law Handbook*, The Judge Advocate General's Legal Center and School-International and Operational Law Department, Charlottesville 2006.
- Haeni R.E., *Information Warfare: an introduction*, The George Washington University Cyberspace Policy Institute, Washington 1997.
- *Information Operations*, Joint Publication 3-13, 27 November 2012, Incorporating Change 1, 20 November 2014, [z:] http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_13.pdf.
- Johnson R., *Fracking Insiders Admit To Employing Military 'Psychological Operations' On American Citizens*, [z:] <http://www.businessinsider>.

- com/the-fracking-industry-admits-to-employing-military-psychological-operations-on-american-citizens-2011-11.
- Lewis B.C., *Information Warfare*, Federation of American Scientists, [z:] <http://fas.org/irp/eprint/snyder/infowarfare.htm>.
 - Libicki M., *What is Information Warfare?*, National Defense University, Washington D.C. 1995.
 - Liedel K., Piasecka P., *Cyberterroryzm*, [w:] Liedel K., Piasecka P. (red.), *Jak przetrwać w dobie zagrożeń terrorystycznych*, Wydawnictwo TRIO i Collegium Civitas, Warszawa 2007.
 - *Military Deception*, Joint Publication 3-13.4, 13 July 2006, [z:] http://www.c4i.org/jp3_13_4.pdf.
 - Nichiporuk B., *U.S. Military Opprotunities: Information-Warfare Concepts of Operation*, [w:] Khalilzad Z., White J., Marshall A.W. (red.), *Strategic Appraisal. The Changing Role of Information in Warfare*, RAND Corporation, Santa Monica 1999.
 - Odorowicz B., *Embedding — współpraca za cenę ograniczeń. Wojskowa koncepcja relacjonowania wydarzeń ze strefy konfliktu zbrojnego przez reporterów wojennych w świetle dokumentów brytyjskich i amerykańskich*, Dolnośląska Szkoła Wyższa, [z:] http://www.dsw.edu.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/RBM/RBM_artykuly/2011_20.pdf.
 - Post J.M., *Psychological Operations and Counterterrorism*, „Joint Force Quarterly”, Issue 37, April 2005.
 - *Psychological operations*, [z:] <http://projects.washingtonpost.com/top-secret-america/functions/psychological-ops/>.
 - *Psychological Operations*, [z:] <http://www.iwar.org.uk/psyops/>.
 - *Psychological Operations*, Field Manual No.3-05.30, Headquarters Department of the Army, Washington 2005, [z:] <https://fas.org/irp/doddir/army/fm3-05-30.pdf>.
 - *Psych-Ops: Psychological Operations*, [z:] <http://www.systemiccoaching.com/psych-ops.htm>.
 - *PSYOPS: Definition*, [z:] http://www.military.com/ContentFiles/techtv_update_PSYOPS.htm.
 - Rouse E., *Psychological Operations/Warfare*, [z:] <http://www.psywarrior.com/psyhist.html>.
 - Schwartz W., *Information Warfare, Chaos on the electronic superhighway*, Thunder's Mounth Press, New York 1994.
 - Spafford G., „Robactwo” komputerowe i ochrona danych, [w:] Kocikowski A., Górniak-Kocikowska K., Bynum T. (red.), *Wprowadzenie do etyki informatycznej*, Wydawnictwo „MRS” Marianna Skrzeczyńska, Poznań 2001.

- *Systemy uzbrojenia w zakresie energii skierowanej*, [z:] <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,7326,aktualnosci-z-polski,systemy-uzbrojenia-w-zakresie-energii-skierowanej>.
- Szafranski R., *Neo-cortical warfare: The acme of skill?*, „Military Review”, Vol.LXXIV, No.11, November 1994.
- *The Chairman of the Joint Chiefs of Staff Instruction*, CJCSI S-3210.01, 02 January 1996.
- The Joint Chiefs of Staff, Joint Pub 3-13, *Joint Doctrine for Information Operations*, 9 October 1998, [z:] <http://fas.org/irp/doddir/army/law2006.pdf>.
- Tzu S., Pin S., *Sztuka wojny*, Wydawnictwo HELION, Gliwice 2004.
- Wingfield T.C., *Legal Aspects of Offensive Information Operations in Space*, The Air University, [z:] <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/dod-io-legal/wingfield.pdf>.